

CATALUNYA DINS L'EUROPA FEDERAL

Lluís Mª de Puig

El futur nacional

Una Catalunya nacionalment realitzada, en pau, en democràcia i llibertat i l'aproximació màxima (dins el que humanament es pugui) al benestar material, a la igualtat social, al progrés cultural, al bon veïnatge amb tothom, a la convivència i solidaritat internes i externes. Això és el que voldria pel meu país. Per acostar-nos a aquest desideràtum de quasi felicitat universal i perpètua apart el creixement econòmic i una redistribució justa de la riquesa que considerem imprescindibles per a que un poble vagi endavant, és fonamental una altra cosa: el manteniment de la cohesió de la societat catalana, de la seva existència com a col·lectiu, com a comunitat, com a país, com a nació.

Per tant, si volem anar endavant hem de trobar una via nacional per a la qual cosa és qüestió essencial mantenir-nos com un sol poble. Per a garantir-ho és evident que ens cal el reforçament de la identitat nacional. Aquest reforçament comença amb la recuperació de la llengua i segueix amb el desenvolupament institucional i competencial, això com amb totes les polítiques d'equilibri necessàries per a mantenir en tot moment la convivència democràtica i social, l'obertura cultural, la tolerància lingüística i la cohesió política. Hem d'evitar tota divisió o fractura com a primer pas per consolidar la identitat nacional, amb la seva càrrega de barreja, de gressol, de pluralitat.

Si això s'acompleix podrem aspirar al que anomenem la màxima sobirania possible, entenent aquest *possible* no com l'alternativa extrema sinó com un màxim atenyible en les actuals circumstàncies. Dit d'una altra manera, aquesta màxima sobirania de què parlem no és la construcció d'un estat català que estimo impossible avui per avui; és l'autogovern i el federalisme en el marc europeu.

La qüestió de la sobirania, de l'autogovern i del cogovern, dels drets, de les competències i de les institucions allò que en podríem dir aspectes constitucionals tenen a veure bàsicament amb el reconeixement, la ubicació i el paper de Catalunya a Espanya, a Europa i al món. Es tracta de trobar el lloc que li pertoca a Catalunya. Un lloc que no és el d'un estat clàssic però que tampoc és el d'una regió administrativa del model comunitari actual. És el lloc d'una nacionalitat que no feu un estat en el seu moment, però que vol fer sentir la seva veu original i diferenciada i el pes de les seves capacitats enmig dels altres països europeus.

Així, doncs, la màxima sobirania possible, la màxima cohesió nacional, el màxim reforçament de la identitat pròpia, fins allà on la realitat del país i la internacionalització de tot ho permetin, és el que necessitem i al que aspirem pel nostre poble, un futur nacional, que és possible i no ha de fer mal a ningú.

La sobirania de l'autogovern

He parlat de sobirania i això exigeix certes precisions. Tots estem d'acord que avui la idea de sobirania no es correspon per a res amb la que dominà el segle XIXè i fins la segona meitat del XXè. Els estats ja no són el que eren. La construcció europea els ha buidat per dalt i el repartiment competencial de municipis, regions, països i nacionalitats -més una societat civil emergent cada vegada més activa i dinàmica- els ha reduït per baix. Les tendències irrefrenables dels darrers temps han canviat radicalment el paper dels estats, cada vegada menys sobirans i menys independents.

Els processos de globalització i d'unitat europea han accentuat la cessió de sobirania i

de l'establiment d'una fortíssima interdependència entre els estats i les nacions europees. Per això parlar avui de conceptes com independència o sobirania plena, total, com fa cinquanta o cent anys és quelcom purament teòric, com tothom sap. El que hi ha és una independència formal i una interdependència real, és a dir, una sobirania limitada i compartida que és la única possible en el món d'avui.

Per altra banda, la idea que una nació només es realitza si aconseguix el propi estat, és una teoria que s'ha revelat perillosíssima si atenem a les barbaritats a que ha donat lloc a Europa durant el nostre segle i ara mateix als Balcans. Era lògic pensar-ho quan dominava la idea -titllada de burgesa- de l'estat-nació? Possiblement el catalanisme polític, per contra, acostant-se a teories més desclassades ha defensat que nació i estat eren realitats diferents com podia demostrar el nostre cas històric. Això és, hi ha estats plurinacionals.

La màxima sobirania possible avui és limitada, amb estat o sense estat. És compartida i depenent, no independent, i cada vegada ho serà més si les coses de la Unió Europea van bé. D'ací que rebutgem l'independentisme com a orientació política per a Catalunya i no diguem ja com a panacea per a tots els problemes del país.

Potser en altre temps hagués tingut una altra lògica. Ara no. La independència de l'estat napoleònic, completament separat, la frontera, l'autarquia, el govern complet i total, algú el vol?. No; ningú parla d'aquesta independència, completament anacrònica, desfasada, irrealitzable. Tots els que avui s'anomenen independentistes parlen ara d'una independència dintre Europa. Això és, parlen d'una independència limitada i d'una sobirania compartida, d'una independència formal en el marc de les dependències del procés europeu. Ara bé, el cost i els riscos d'un procés vers la independència formal, algú seriosament creu que ens els podem permetre? Enfrontaments polítics, confrontació jurídica, ideològica amb conseqüències econòmiques i socials desastroses; convulsió interna, desnacionalització, divisió en dues comunitats. Veritablement algú creu que ens podem embarcar en un procés d'aquesta mena tot plegat per arribar hipotèticament a quelcom semblant a l'autogovern, compartit i limitat, que és el màxim assolible?.

Certament aquest no és el camí. Un camí que ho faria trontollar tot, començant per la identitat com a poble -ai, la llengua!- i tal vegada condemnar-nos a la desaparició, no és viable, no és acceptable.

Una via pròpia

La ciència política, la situació del món d'avui, les expectatives de la Unió Europea, la realitat del país, la fidelitat al moviment catalanista i fins i tot el sentit comú ens marquen una pauta per a la qual no hi ha models, no hi ha precedents. Els objectius exposats fins ara són només assolibles mitjançant una via pròpia, la via catalana, que és la via de la xarxa, és la via de la construcció d'una xarxa. Un entramat de relacions, penetracions, competències, presències i complicitats, que donin a Catalunya la possibilitat de desenvolupar totes les seves potencialitats. Una part de la xarxa funciona ja: és l'autogovern que tenim avui, que hem de millorar i perfeccionar també. És el projecte constitucional, que cal aprofundir i eixamplar com, de fet, no s'ha deixat de fer en els darrers temps. L'altra part de la xarxa és una malla quasi per teixir, es diu Europa i ens interessa definitivament.

Es tracta del següent: amb l'autogovern Catalunya ha de cercar i trobar el millor encaix, el més còmode, eficaç i profitós encaix en el projecte general hispànic. I si Europa ens obre una oportunitat històrica d'ubicar-nos i moure'ns nord enllà, és qüestió d'aprofitar-la i trobar-hi també el nostre encaix més saludable i productiu. En

l'encert que tinguem en aquesta doble operació podem resoldre, a parer meu, el nostre contenciós històric. El contenciós de sentir-nos realitzats com a nació sense estat. Una Catalunya simplement autònoma dins un estat espanyol molt tutelar i omnipresent ens mantindria permanentment insatisfets i frustrats. En canvi, un autogovern fort a Espanya i una presència a Europa, real i efectiva, poden atorgar al nostre país l'estatut adequat i just que la nostra personalitat i potencial mereix i necessita.

Els instruments d'aquesta via d'avenç i realització com a país són, han de ser, la democràcia, l'estat autonòmic, la Unió Europea, el federalisme i és clar, la voluntat i la decisió política dels nostres governants i les forces polítiques bàsiques del país

Una concepció pròpia del projecte hispànic

Pel que fa a l'autogovern en l'estat de les autonomies hi ha encara força xarxa per sargir i eixamplar. És evident que no és quelcom acabat, tancat. Les autonomies i l'autonomia de Catalunya particularment es troben en un procés evolutiu, de verificació, d'adequació i d'adaptació, que exigeix i exigirà els propers anys reformes, perfeccionaments i canvis. Per això és bo no sacralitzar res, ni la Constitució, ni l'Estatut, ni altres lleis orgàniques. El temps i les noves circumstàncies ens demanaran canvis i s'hauran de fer. Ara mateix estem parlant de reformar la Constitució per a fer del Senat una cambra territorial. És natural. Els canvis constitucionals no poden ser cada dos per tres, però s'hauran de fer quan calgui. Es tracta primer de desenvolupar totes les potencialitats del bloc constitucional actual abans de passar a tocar els textos bàsics; però si es veu necessari, caldrà reformar, ineluctablement.

Tot això vindrà, i es reformarà la Constitució i l'Estatut quan existeixin les condicions per a fer-ho. Quan se'ns diu, per exemple, que el procés ha de portar un dia a un mateix sostre de competències entre les diferents autonomies, se'ns està parlant de reformes i reformes que caldrà fer. Per tant, no hi ha res sagrat, immutable, intocable. I em sembla molt bé.

En aquesta perspectiva Catalunya té molt a guanyar-hi i sempre en el respecte i la lleialtat constitucionals. No ens estranya gens que la majoria de forces polítiques catalanes siguin constitucionalistes. La Constitució Espanyola de 1978 permet una autonomia de les més grans del món, en la seva aplicació més ampla. El Tribunal Constitucional en general ha vingut una i altra vegada a demostrar que la Constitució és un paraigües protector de l'autonomia i no només de l'Estat, com molts tal vegada desitjarien. Ho va demostrar, per exemple, amb la sentència sobre la Llei de Normalització Lingüística. Us imagineu la quantitat i qualitat de competències que permetria encara la Constitució si es produïssin els acords polítics pertinents? Per no parlar de les delegacions que el govern té facultat de fer en qualsevol moment i en una gran quantitat de temes, ni del que per via legislativa ordinària es pot anar orientant vers el territori. Per exemple, l'ampliació de facultats i mitjans pels municipis, no deixa de ser més poder real pel país. I aquest és un vast camí a recórrer encara, com ens recorda sempre Pasqual Maragall.

És cert que no hi ha una sola interpretació de la Constitució i que hi ha una dialèctica lògica centre-perifèria, a més de la persistència de fantasmes atàvics anti-catalans. Els darrers mesos n'hem tingut prou mostres. Però nosaltres, a la nostra. En aquests processos històrics la prudència, el rigor i la tenacitat són les virtuts que acaben triomfant. Tenim tot el dret a defensar la interpretació de la Constitució que hem fet els socialistes, que és la d'una Espanya plurinacional i pluricultural, una visió perifèrica, perquè perifèrics és el que som. Tenim el dret i el deure.

No és negligible, doncs, si volem anar bé, la nostra total implicació en la consolidació i

desenvolupament de l'estat de les autonomies i, en general, en la política espanyola. Si convé siguem una mica prussians o piemontesos -tampoc massa- i fem evolucionar les coses en la direcció a què aspirem. I fem-ho sense campanarisme, sense egoisme. Que totes les CC.AA. tinguin el major nivell competencial, que les més endarrerides rebin ajuts suplementaris, cap prevenció, cap garreperia. L'únic que hem de garantir sempre i en tot cas és que el nostre fet diferencial sigui reconegut i respectat. Estem parlant fonamentalment de llengua i cultura.

Ens interessa ésser presents i actius dintre el projecte hispànic, naturalment des de la nostra concepció d'aquest projecte, des de la nostra interpretació constitucional generosa i lleial al mateix temps. Ens interessa participar i decidir-hi; de fet, com més participem, millor anirem. Això els socialistes ho vam entendre ja durant la transició.

Per tant, si volem anar endavant és necessària la nostra total imbricació en la consolidació i aprofundiment de l'estat autonòmic per anar-lo conduint cap a fórmules federatives. Cal anar perfeccionant el nostre autogovern -i el dels altres- i molt especialment s'han de trobar les fórmules en matèria de coordinació i de presa de decisions, però res impedeix que tot això es pugui fer.

Europa com a superació dels estats

A Europa s'ha obert un procés d'atorgament de poder a les regions i als municipis que ens sembla imparable. Europa ajudarà molt a fer canviar els estats-nació clàssics cap a fórmules de federalisme real. La gent vol la gestió el més aprop possible i vol influir més directament en les preses de decisió. Els estats veuran inexorablement minvades les seves prerrogatives cap amunt i cap avall. Les regions i els ajuntaments seran, els propers lustres, institucions emergents que es consolidaran amb més força. I aquest procés federatiu jugarà a favor de nacions com la nostra que trobaran en la lògica europea més possibilitats de política pròpia, de presència territorial.

Com a ciutadans d'una nació europea que no s'ha convertit en estat, estem especialment interessats en trobar la fórmula mitjançant la qual Catalunya pugui realitzar-se pròpiament en tant que identitat diferenciada, en tant que societat nacional, en tant que poble. Catalunya, és evident, no ha pogut resoldre plenament aquest problema en el passat. A l'hora de la construcció dels estats liberals, burgesos a Catalunya no hi hagué aquesta ambició i d'altra banda l'Estat Espanyol no li ho hauria permès, probablement. El fet és que fa més de cent anys que ens debatem sobre com resoldre el problema de la nostra institucionalització possible i idònia.

El catalanisme s'ha manifestat històricament i molt aclaparadorament de manera majoritària autonomista. Dels orígens del catalanisme polític fins els nostres dies. I avui en la societat catalana les veus del secessionisme i de l'estatisme segueixen essent minoritàries. Això no obsta que, persistint encara problemes seriosos de preservació de la identitat, de litigis competencials amb l'Estat Espanyol, de preocupació per l'esdevenidor de la llengua i la cultura catalanes, hi hagi qui plantegi com a única solució la de construir un estat català dins la Unió Europea. És a dir, un procés cap a una mena d'independència formal, com han dit.

Aquest plantejament és particularment erroni si s'associa l'idea de fer-ho en el marc de l'Europa actual. D'entrada la mateixa concepció de la independència, avui és completament desfasada. Estats clàssics, a Europa, no se'n faran de nous. L'Estat que era el mercat, la moneda, la hisenda, la frontera i l'exèrcit, s'ha acabat precisament amb el projecte europeu. La UE vol superar aquest model de construcció política que va ser útil en altre temps, els estats nacionals, per a bastir una cosa nova, supraestatal. Els trets bàsics del que havia sigut l'estat tradicional quedaran absorbits

per a la Unió en gran mesura, fins i tot a llarg plaç, la defensa. En aquestes condicions reclamar l'estat nacional clàssic no té ni sentit ni cap mena de possibilitat.

D'altra banda tampoc s'ha d'oblidar que aquesta forma d'estat decimonònica havia entrat ja en decadència. L'estat dirigista ha hagut de donar pas a l'emergència d'una societat civil cada vegada més organitzada i activa, sovint com a alternativa als poders públics i a les institucions de l'estat. És un fenomen del nostre temps, el qual demostra que les estructures intervencionistes i controladores clàssiques han donat pas a una major llibertat i democràcia de les societats.

La mateixa Unió Europea ha obert el projecte al progrés descentralitzador. D'una banda amb el debat sobre el federalisme, fórmula per a la Unió que es ve defensant des de certs sectors d'ençà del Congrés de la Haia i que tanta por fa als anglesos. Més clara és encara la interpretació que es pot fer d'un dels principis més proclamats per la jurisprudència de la UE: el de la subsidiarietat, que si es pren realment pel que és pot donar un joc extraordinari als poders intermedis de la Unió a base d'apropar al màxim els òrgans de decisió i execució als ciutadans. Bé que hi ha qui només el vol aplicar en relació al repartiment de competències entre Brussel·les i els estats. És un concepte que cal imposar per a les institucions subestats, evidentment, el que exigirà temps i esforços, segurament.

La via concreta establerta dins la Unió Europea pel que fa a reivindicacions identitàries pròximes a la catalana és la política *regional* i molt particularment el desenvolupament del Comitè de les Regions (que han presidit ja Jordi Pujol i Pasqual Maragall) que si no es correspon pas exactament a una política de *nacionalitats* o *nacions sense estat* i engloba realitats molt diferents, és almenys un projecte que permet un cert reconeixement i és una possibilitat d'ubicació directe dins la UE sense haver de passar necessàriament sempre pel vist-i-plau de l'estat.

En tot cas ha de quedar clar que dins la Unió no hi ha vies cap a la independència ni tampoc cap a la liquidació dels vells estats, com a voltes sembla que alguns volen donar a entendre. Que ningú es faci il·lusions ni creï falses expectatives: malgrat que el projecte europeu vol superar els estats, no és pas el seu disseny eliminar els grans estats per a passar a una mena de federació de nacions i regions. Semblant pretensió és pura invenció gratuïta que no té res a veure amb la realitat. Un dels problemes de la Unió avui per avui és que el pes dels nacionalismes d'estat és encara massa fort i no pas i inrevés.

Les velles nacions-estats europeus, França, Itàlia, Alemanya, Espanya, el Regne Unit, tenen al darrere un enorme suport popular, no ens enganyem, i els seus governs no renunciaran així com així a la seva dissolució. D'ací que els anys a venir la construcció europea seguirà estant dirigida pels governs dels estats i la seva definició -federal o no- no contemplarà pas la multiplicació d'estats ni res semblant. Al marge que un canvi de fronteres dins de la Unió només seria possible amb un consens general, això és, sense cap *vetó*. Us podeu imaginar els vots que trobaria l'Estat Espanyol per impedir una secessió en el marc de la Unió?. Potser ni un sol país recolzaria una cosa així. No oblidem que l'acceptació de realitats nacionals com Catalunya és molt més baixa a Europa del que ho és dins l'Estat Espanyol. I si no, vegem a quin altre país d'Europa existeix un reconeixement del fet nacional com aquí, amb una autonomia política com la d'aquí. Compte: no estem dient que l'autonomia catalana és suficient, diem que en qualsevol altre cas les coses no són millors: Bretanya, Gal·les, Escòcia, Còrsega, Grissons, Feroe, Sicília, Friuli o la Catalunya Nord...

Si tenim en compte totes aquestes consideracions, a què podem aspirar?, què hem d'impulsar?. Els catalans -almenys una bona colla- volem resoldre definitivament el

nostre problema nacional. I el volem resoldre intentant que aquest país arribi a una normalitat nacional. Avui fins i tot alguns sectors del catalanisme radical pensen que poden anar vers la màxima sobirania possible sense trencar els lligams amb l'Estat Espanyol. Constitucionalment hi pot haver règims competencials diferents, és a dir, l'estat pot ser cada vegada més plurinacional. Es pot avançar en una nova concepció de sobirania compartida a diversos nivells, que facin que Catalunya pugui tenir més poder polític i més projecció exterior en el marc d'una Europa que canviarà molt els propers anys. La sobirania de l'autogovern ben reconegut a Espanya i a Europa. Una sobirania limitada i compartida però real que pogués donar-nos una ubicació pròpia que satisfés les nostres ambicions com a poble i garantir la salvació de la nostra personalitat lingüística i cultural que assegurés, en fi, la preservació de la nostra identitat col·lectiva.

Part de la qüestió s'ha de resoldre a Espanya, com hem vist, però potser la més important té a veure sobretot amb l'avenir del procés europeu. És un problema de reconeixement i d'ubicació dins l'Europa que ofereix la Unió i que ens pot anar facilitant l'encaix propi que el catalanisme ve perseguint des dels seus orígens.

La via europea per a una Catalunya nacionalment realitzada

La construcció d'Europa és vista des de Catalunya com allò que és bo per tots els europeus però especialment pels catalans. A més de sumar tots els arguments en favor de la unitat europea com ho fan arreu, nosaltres hi afegim la convicció que la dimensió europea pot ser el desllorigador del nostre problema. En efecte, som conscients que el nostre futur és Europa. Aquest petit i vell país veu en l'oportunitat europea la possibilitat tangible de realitzar-se nacionalment, de desenvolupar el seu potencial com a poble, la seva originalitat, la seva creativitat.

La idea és ben senzilla: es tracta que Catalunya pugui encaixar en la política, l'economia, la societat i la cultura europees amb tota comoditat i garantint la seva identitat. De quina manera?, mitjançant la relació indirecta -que li procura l'estat- i a través de la relació directa que ofereix ja, encara que de manera incipient, el moviment regional europeu institucionalitzat.

En la relació indirecta, aprofitar plenament el paper que l'estat espanyol pugui jugar en matèria comunitària. S'han de perfilar competències, definir les regles de la coordinació autonòmica en matèria europea: conferències sectorials, observador comunitari, decisions vinculants o no, el paper del Senat, la legislació estatal o autonòmica, representació de la Unió Europea, institucions europees en territori espanyol, etc. La necessitat que totes aquestes decisions es facin en una orientació autonomista i federativa és evident.

No oblidem en cap moment que Espanya és, pel seu pes específic, una magnífica porta d'entrada a Europa. Hem de saber aprofitar-ho, hem de voler aprofitar-ho. Com ho és, per la Mediterrània. Nosaltres, que volem jugar un paper important en el mar interior, que volem que Barcelona faci de gran capital de la Mediterrània, hem de saber fins a quin punt Espanya és un valor en aquesta ribera, un trunfo decisiu per establir diàlegs, intercanvis i cooperació. La via indirecta hispànica a Europa a través dels mecanismes de l'estat ens pot representar una vinculació i una presència europea molt positiva, com ha demostrat la Conferència Euromediterrània, que seria un disbarat malbaratar.

Després hi ha la relació directa amb Europa, en l'àmbit del que podem anomenar -perquè així ha estat batejada- la política regional europea. És a dir, l'acció que Catalunya pot menar en tant que regió -nosaltres en diguem nació o nacionalitat- dins

la Unió Europea. Aquesta acció pot tenir tres potes. Una és l'accés directe que la normativa comunitària permet quan a programes, subvencions o Fons de desenvolupament. Accés que caldrà anar ampliant en el futur. La segona és la pertinença als òrgans de representació del món regional europeu dins les institucions de la UE. Per començar, el Comitè de les Regions, que augmentarà la seva força en el futur, sense cap mena de dubte. Fins on?. Tal vegada fins a una segona cambra europea de caràcter territorial. Aquesta possibilitat és més real del que sembla i estimem que el mig plaç contemplarà la seva existència. En tercer lloc, hi ha l'organització i associació del regionalisme europeu que arriba força més enllà dels actuals límits geogràfics de la UE. Aquest món de poders territorials, nacionals, regionals, locals, ha de ser el gran impulsor d'una construcció europea que tingui en compte les realitats culturals, ètniques i nacionals que constitueixen la diversitat europea. La unificació la faran els estats, no cal donar-hi més voltes, però les realitats sub-estatsals han de promoure que el resultat de la unificació sigui plural, respectuós amb les diferències i la diversitat que hi ha en la realitat social i cultural europea i que n'és una de les seves riqueses.

Aquesta és una particular concepció d'Europa, certament. La nostra. La d'una Europa que sigui més un estat plurinacional que una nació pluriestatal. La nació Europa no sabem si existirà mai: l'estat europeu és possible. O sigui, que pensem en una Europa respectuosa per una nació com Catalunya, que vol contribuir amb tota la il·lusió del món a l'edificació d'una nova Europa, unida, pacífica, pròspera i justa.

El federalisme, sempre recurrent. Però és que no hi ha altra via més positiva. A Espanya, es vulgui o no, s'anirà federalitzant cada vegada més la fórmula política constitucional. I a Europa igual, encara que es vulguin negar les evidències, el sistema d'unió és federatiu.

A l'Europa dels darrers temps ha començat a fer camí, com dèiem, el principi de subsidiarietat, aquell segons el qual allò que es pot realitzar amb més eficàcia és un nivell competencial baix no s'ha de traspasar a un nivell superior. Cert que aquest principi el defensen els unionistes per preservar competències estatals que no vagin a Brussel·les. Però l'aplicació plena del principi és la que dóna possibilitats grans a les institucions més directament territorials.

Tot un vast programa d'inserció europea s'obre davant nostre en la direcció de trobar el lloc que Catalunya cerca en el món com a poble diferenciat, com a comunitat humana nacional.

Així la malla europea representa una oportunitat formidable per Catalunya. Per ampliar horitzons, per entrar dintre una *lògica europea* en matèria d'especialització industrial, d'equilibris econòmics, d'aplicació de polítiques sectorials. Per la seva situació, per la seva tradició industrial i comercial, per la seva capacitat innovadora i per la seva voluntat política, Catalunya pot aprofitar la dimensió europea per a complementar amb gran força el seu paper decisiu i puixant a Espanya. La perspectiva és abellidora i possible.

La complexitat de l'estat autonòmic i de la construcció europea només poden resoldre's des dels criteris federatius, que són apart dels més eficaços, els més respectuosos i els més democràtics puix són la garantia que Europa respectarà el pluralisme de la seva diversitat cultural i política. Per això els estatistes, els unionistes, són contraris al federalisme.

Març del 1998